

Hva er galt med det «grønne skiftet»?

v/Einar Bratteng

Bakgrunn

- Phd - Candidate at the Faculty of law, University of Oslo – «The dilemmas of the Circular Economy»
- Author of «Waste Law» («Avfallsrett») på Universitetsforlaget
- Author to be of «Regulation of Chemicals»
- Author of the commentary to the Pollution Act and Product Control Act
- Lecturer at BI Norwegian Business School at the Masterprogram teaching «Sustainability Law»
- Lecturer in EU environmental policies and the «Green Transition»
- Medlem av advokatforeningens lovutvalg for miljø, klima og bærekraft
- Partner/Lawyer at the Lawfirm Berngaard

- einar@berngaard.no

Hvorfor begynte jeg å tenke på dette?

v/Einar Bratteng

EUs påstander om miljø

While up to 80% of products' environmental impacts are determined at the design phase, the linear pattern of "take-make-use-dispose" does not provide producers with sufficient incentives to make their products more circular.

As half of total greenhouse gas emissions and more than 90% of biodiversity loss and water stress come from resource extraction and processing, the European Green Deal launched a concerted strategy for a climate-neutral, resource-efficient and competitive economy.

Handlingsplanen for Sirkulær økonomi

- Tallene er umulig å verifisere, men ved hjelp av Sintef er vi et stykke på vei.
- [EUR-Lex - 52020DC0098 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#), for tekst

Sintef

- *While up to 80% of products' environmental impacts are determined at the design phase,*
 - The third number, up to 80% decided in design, is cited to a 2012 ecodesign brochure, but following the citation upstream did not lead to any information about its original source. This number seems to be widely cited on the internet, including by the US EPA, and may have originated from a 2002 Annual Review report from the London Design Council. In other words, even if the number is somewhat "made up," it doesn't necessarily mean it is incorrect.
- *As half of total greenhouse gas emissions and more than 90% of biodiversity loss and water stress come from resource extraction and processing,*
 - cited to: not cited but presumed to trace to United Nations Environment Programme, & International Resource Panel (2019). Global Resources Outlook 2019: Natural Resources for the Future We Want - Summary for Policymakers. <https://www.resourcepanel.org/global-resources-outlook-2019>.
 - This report uses a broad definition of resource extraction and processing. Defining resources as 'biomass, fossil fuels, metals and non-metallic minerals used in the economy' and denoting 'resource extraction and processing phase of production, ...stops at the "ready-to-use" materials and fuels phase (which includes the waste disposal processes in the extraction and processing phase, such as emissions and impacts of mine tailings).

Mitt perspektiv

For å fikse noe, så må du vite hva som er ødelagt

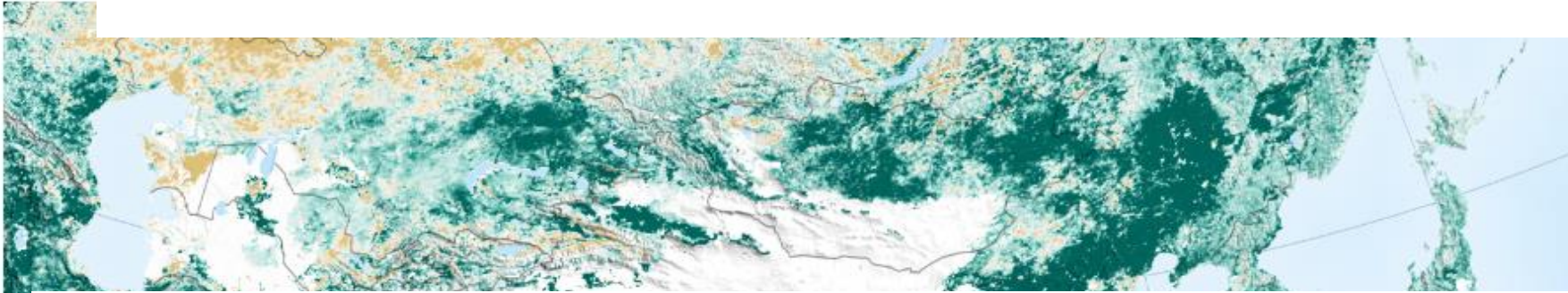

Fundamentale spørsmål

- Hvordan ser DU for deg et «grønt skifte»?
- Hvordan ser DU for deg det «grønne» samfunnet i enden av den grønne regnbuen?
- Et skifte fra en «grønn(?)» nåtilstand til en «grønnere» tilstand i fremtiden?

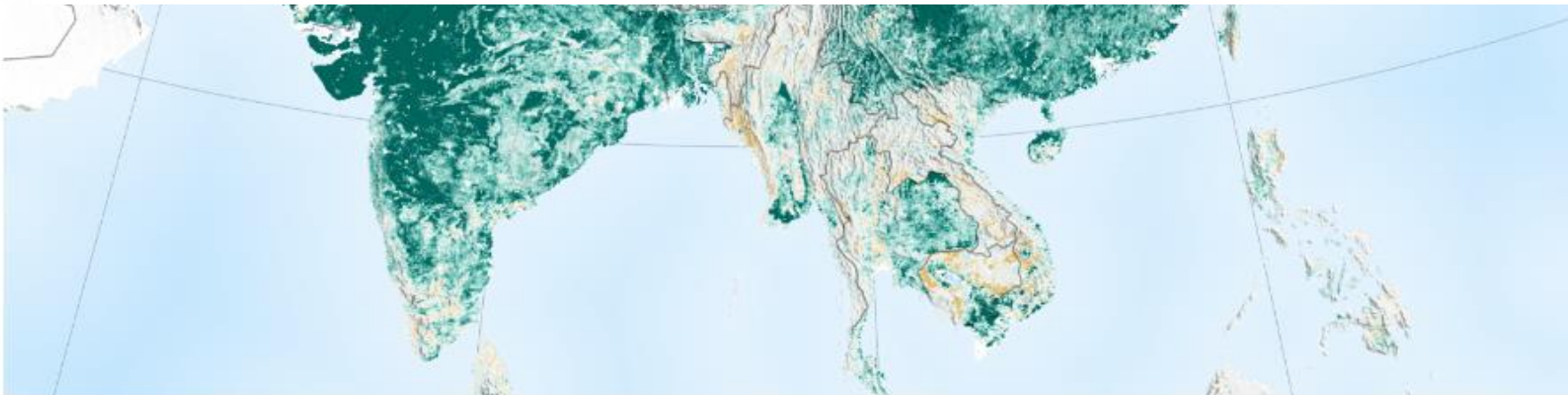

Det er ganske grønt nå?

Taken all together, the greening of the planet over the last two decades represents an increase in leaf area on plants and trees equivalent to the area covered by all the Amazon rainforests.

There are now more than two million square miles of extra green leaf area per year, compared to the early 2000s – a 5% increase.

Livsløgnene til det grønne skiftet

1. Det grønne skiftet er «grønt» (mer natur)
2. Det grønne skiftet er viktig for verden
3. Klimapolitikk er «grønn» politikk
4. Det grønne skiftet er lønnsomt

*«Tar du livsløgnene fra det grønne skiftet, så dreper du det»
Einar Bratteng*

Livsløgn nr. 1: Det grønne skiftet er grønt

v/Einar Bratteng

Shop like a billionaire!!

Førdefjorden og det grønne skiftet

Norge

Nordic Mining får endelig driftstillatelse ved Førdefjorden – miljøkravene skjerpes

NTB

6. mai 2022 07:29 – Oppdatert 6. mai 2022 08:54

Hva sier Vestre?

Han sier han har hatt nær dialog med både miljøbevegelsen, partene i arbeidslivet og bransjen selv.

– Vi er enige om at det grønne skiftet avhenger av tilgangen til mineraler, og at Norge bør vise vei og ha som ambisjon å utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring, sier han videre.

Havbunnsmineralloven

[Forsiden](#) • [Aktuelt](#) ▾ • [Taler og innlegg](#)

Det grønne skiftet trenger norske havbunnsmineraler

Tale/innlegg | Dato: 21.11.2022

Av: [Energiminister Terje Aasland](#)

Olje- og energiminister Terje Aasland hadde dette innlegget publisert i Bergens Tidende 21. november 2022.

NRK 18. mars 2024

Regjeringen trosser Statsforvalteren:

**Sier ja til å bygge
ned mer natur**

Miljødirektør Grethe Helgås hos Statsforvalteren har tidligere sagt til NRK at planene vil føre til «alvorlig miljøskade» i dette området.

– Vi fant flere arter og naturtyper som er sårbare og truet.

Mandag denne uka ble detaljreguleringen godkjent av Kommunal- og distriktsdepartementet.

De legger vekt på at planen legger grunnlag for etablering av industri som kan bidra til det grønne skiftet.

HURRA! Det kommer et «grønt skifte» Da er det jo ikke noe farlig om vi ofrer masse natur – det blir jo så bra etterpå»

NRK 27. mars 2024

Vil grave opp verdier for flere milliarder:

Frykter bygda blir en «spøkelsesby»

Seks kvadratkilometer med landbruksjord kan bli berørt av store gruveplaner i Rogaland. Dersom Norge Mineraler får det som de ønsker, vil 204 grunneiere bli berørt av planene.

Det «grønne skiftet» er nevnt 36 ganger i Regjeringens mineralstrategi (s. 9):

Økt tilgang til metaller og mineraler er en forutsetning for det grønne skiftet. Det grønne skiftet og et utslippsfritt samfunn krever nye energiløsninger og utvikling av nye teknologier. Løsninger for økt produksjon av fornybar og klimavennlig energi må på plass, transportsektoren skal elektrifiseres, og det foregår samtidig et digitalt skifte. Dette krever store mengder mineraler og metaller, og den globale etterspørselen etter metallene som trengs til den grønne omstillingen vil fortsette å øke kraftig.

NRK 27. april 2024

Kommunen seier ja:

Bente får 275 meter høg vindturbin som nærmaste nabo

Ordfører May-Lynn Osland (Ap) i Gulen stemte sjølv for turbinen då saka var oppe 12. april.

– Eg trur totalen over lang sikt kan bli veldig bra. Den vil gi tilgang til kraft til bedriftene, og vi kan også få grøne bedrifter, seier Osland.

Fredrikstad Blad 13.05.2024 (lokalnytt)

Ja til nytt næringsområde – men han advarer

MDGs Erik Skauen ved Moumgropa, et våtmarksområde som ligger nordøst for Leca, tett inntil et fremtidig næringsområde. Gropa har store naturverdier og skal bevares. Foto: Øivind Lågbu

Siri Martinsen (Ap) viste til at området er satt av til næringsutvikling i den vedtatte arealplanen.

– Fredrikstad trenger arbeidsplasser, dette området blir viktig for fremtidsrettet grønn industri. Arbeiderpartiet etterlyser økt tempo. Moum er satt av til næringsområde i arealplanen. Hvis det er noen som mener noe annet enn det som er vedtatt, har de gjort en for dårlig jobb med arealplanen, sa hun.

Det er altså tilsynelatende en «grønn» retorikk på alle nivåer i samfunnet

Nrk 08.06.2024

NHO om Viken Park:

**Vil bygge ned
naturområdet
for å satse på
grønn industri**

Klima og menneskelig påvirkning

For most economic sectors, the impact of climate change will be small relative to the impacts of other drivers (*medium evidence, high agreement*). Changes in population, age, income, technology, relative prices, lifestyle, regulation, governance, and many other aspects of socioeconomic development will have an impact on the supply and demand of economic goods and services that is large relative to the impact of climate change. {10.10}

Kilde; IPCC 2014c s. 662

https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-PartA_FINAL.pdf

En presis virkelighetsbeskrivelse?

1. Veien til en ødelagt verden er brolagt med grønne intensjoner!
2. Så lenge intensjonen er grønn nok, kan enhver miljøødeleggelse rettferdiggjøres!

Hva er egentlig det grønne skiftet?

- Snakker vi om et en definisjon, et autonomt begrep eller er det bare et helt subjektivt begrep uten noe entydig innhold?
- Mye tyder på det siste og ingen synes å ha en klar oppfatning om meningsinnholdet selv om det benyttes helt bevisst i en rekke saker hvor nettopp naturverdier står på spill.
- Hvis vi med det «Grønne skiftet», mener EUs «Green Deal» så blir meningsinnholdet klarere.
- Men; det er heller ikke noen direkte målsetting om at det skal bli «grønnere» (mer natur) i Green Deal – det er tale om indirekte effekter.

«Green Deal»

*It is a new **growth strategy** that aims to transform the EU into a fair and prosperous society, with a modern, resource-efficient and competitive economy where there are no net emissions of greenhouse gases in 2050 and where economic growth is decoupled from resource use.*

1. A carbon neutral continent in 2050 Klimapolitikk
2. Economic growth is decoupled from resource use Sirkulær økonomi
3. No one left behind

Available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1597577826421&uri=CELEX:52019DC0640>

Det «grønne» i «Green Deal»

Det er ikke noen direkte ambisjon om at det skal bli «grønnere» (mer natur) i Green Deal – det er tale om indirekte effekter.

Der det potensielt er «grønt» (sirkulær økonomi) svikter miljøbegrunnelsen om vi presser litt på den...

Green Deal begynner her

(1) 2010 must mark a new beginning. I want Europe to emerge stronger from the economic and financial crisis.

(4) The crisis is a wake-up call, the moment where we recognise that "business as usual" would consign us to a gradual decline, to the second rank of the new global order. This is Europe's moment of truth. It is the time to be bold and ambitious.

EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth (COM (2010) 2020)

The Europe 2020 strategy was initiated against a background of lower growth and productivity levels than in other developed countries and a rapidly deteriorating economic and social environment, in the wake of the worst global financial crisis the EU has ever faced.

Kommunikasjon av 19. mars 2014 (COM(2014) 130 final/2) pkt. 1

Ressurser

Access to resources is also a strategic security question for Europe's ambition to deliver the Green Deal. Ensuring the supply of sustainable raw materials, in particular of critical raw materials necessary for clean technologies, digital, space and defence applications, by diversifying supply from both primary and secondary sources, is therefore one of the pre-requisites to make this transition happen.

Green Deal s. 8

Konklusjon

«Green Deal» ER primært en strategi for europeisk økonomisk vekst

- 1 **Motivert av sterk konkurranse fra Kina**
- 2 **Motivert av behov for råvarer til europeisk industri**
- 3 **Motivert av miljøhensyn (Agenda 2030)**

Omtalen av «Green Deal» som det «Grønne skiftet» er misvisende og en form for retorikk som ikke reflekterer den underliggende virkeligheten av den politiske satsingen.

Green Deal, en byrde eller grunnlag for vekst?

- Helt åpenbart et spenningsforhold mellom de betydelige administrative byrdene som er pålagt europeisk industri og det grunnleggende underliggende behov for økonomisk vekst i den europeiske økonomien.
- Potensielt kan omfanget av «Green Deal» undergrave økonomisk vekst og dermed den sosiale dimensjonen av bærekraftsmålene og av Green Deal selv, «no one left behind» kan fort bli «everyone left behind».
- Se «Draghi-rapporten» fra september 2024.

Livsløgn nr. 3: Klima er grønn politikk

v/Einar Bratteng

Klima er satt over andre miljømål

Article 191

(ex Article 174 TEC)

1. Union policy on the environment shall contribute to pursuit of the following objectives:

- preserving, protecting and improving the quality of the environment,
- protecting human health,
- prudent and rational utilisation of natural resources,
- promoting measures at international level to deal with regional or worldwide environmental problems, and in particular combating climate change.

§ 3. Klimamål for 2030

Målet skal være at klimagassutslippene i 2030 reduseres med minst 55 prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990.

0 Endret ved lover [18 juni 2021 nr. 129](#), [15 des 2023 nr. 90](#).

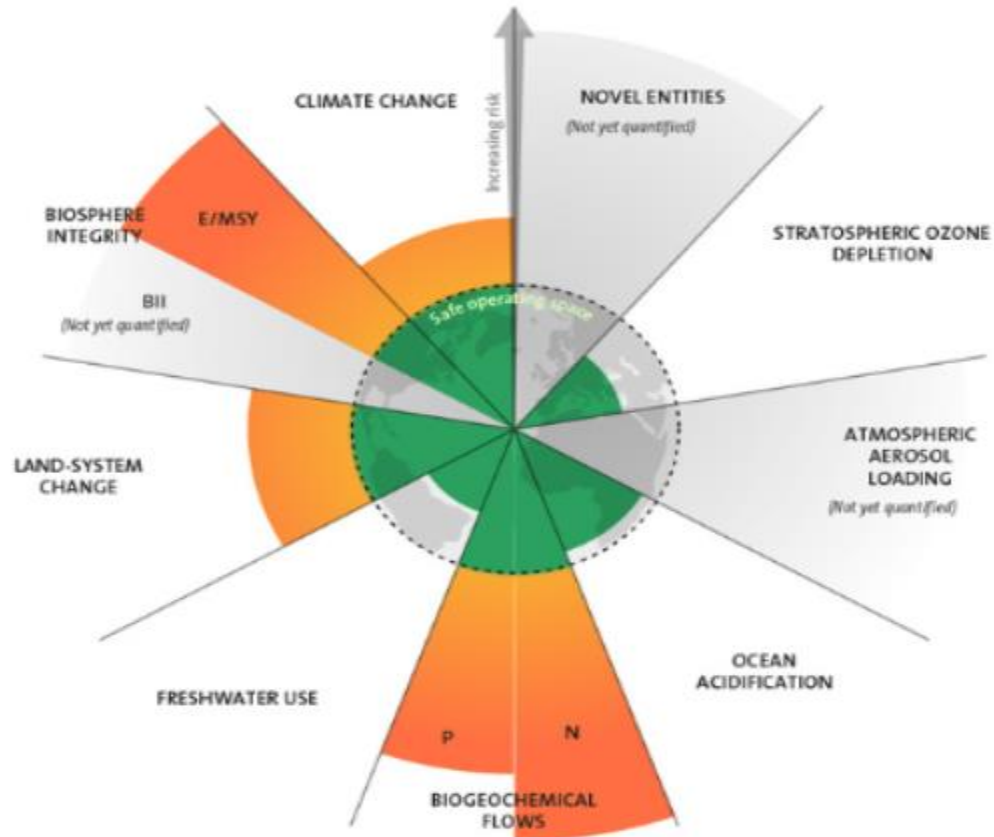
§ 4. Klimamål for 2050

Målet skal være at Norge skal bli et lavutslippssamfunn i 2050. Med lavutslippssamfunn menes et samfunn hvor klimagassutslippene, ut fra beste vitenskapelige grunnlag, utslippsutviklingen globalt og nasjonale omstendigheter, er redusert for å motvirke skadelige virkninger av global oppvarming som beskrevet i Parisavtalen 12. desember 2015 artikkel 2 nr. 1 bokstav a.

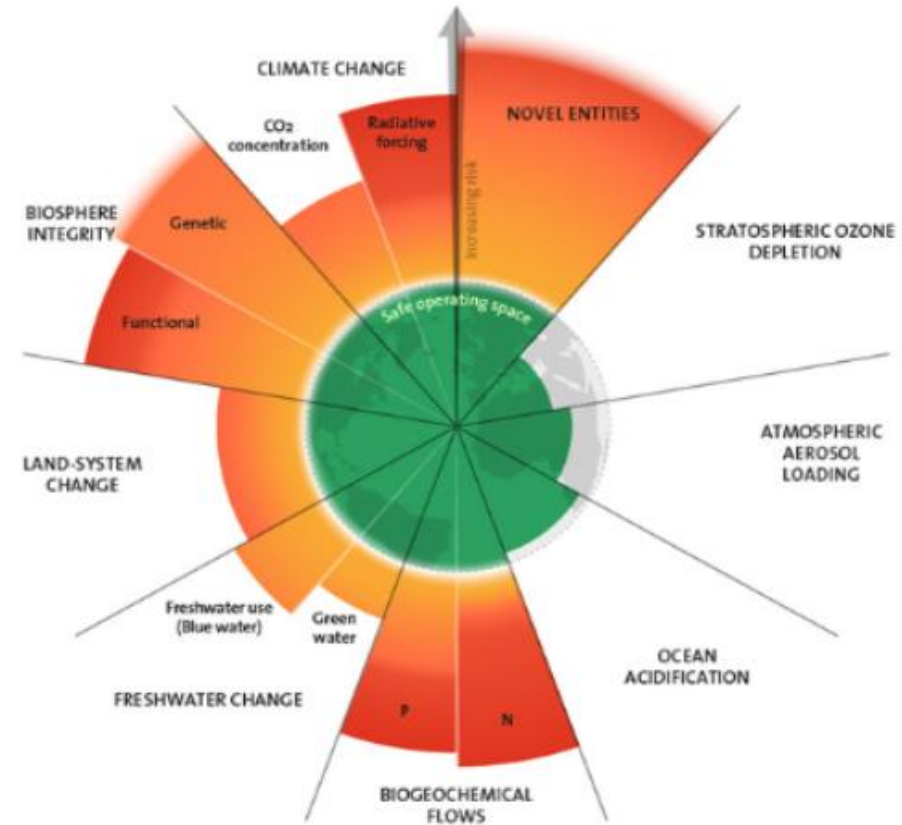
Målet skal være at klimagassutslippene i 2050 reduseres i størrelsesorden 90 til 95 prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990. Ved vurdering av måloppnåelse skal det tas hensyn til effekten av norsk deltakelse i det europeiske klimakvotesystemet for virksomheter.

Klima er ikke viktigst

2015

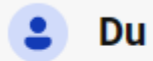

J. Lokrantz/Azote based
on Steffen et al. 2015

J. Lokrantz/Azote based
on Steffen et al. 2023

Kostnadene ved klimaendringer

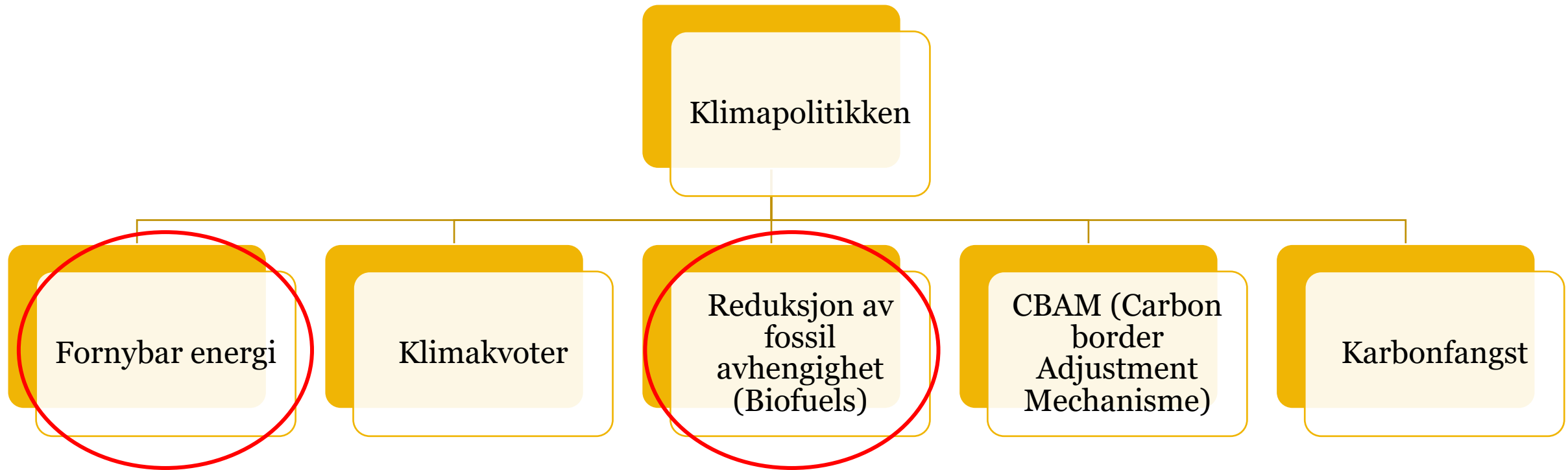
Du

What is the cost of global warming for european countries measured as a part of global GNP i 2100?

2. Projection for 2100:

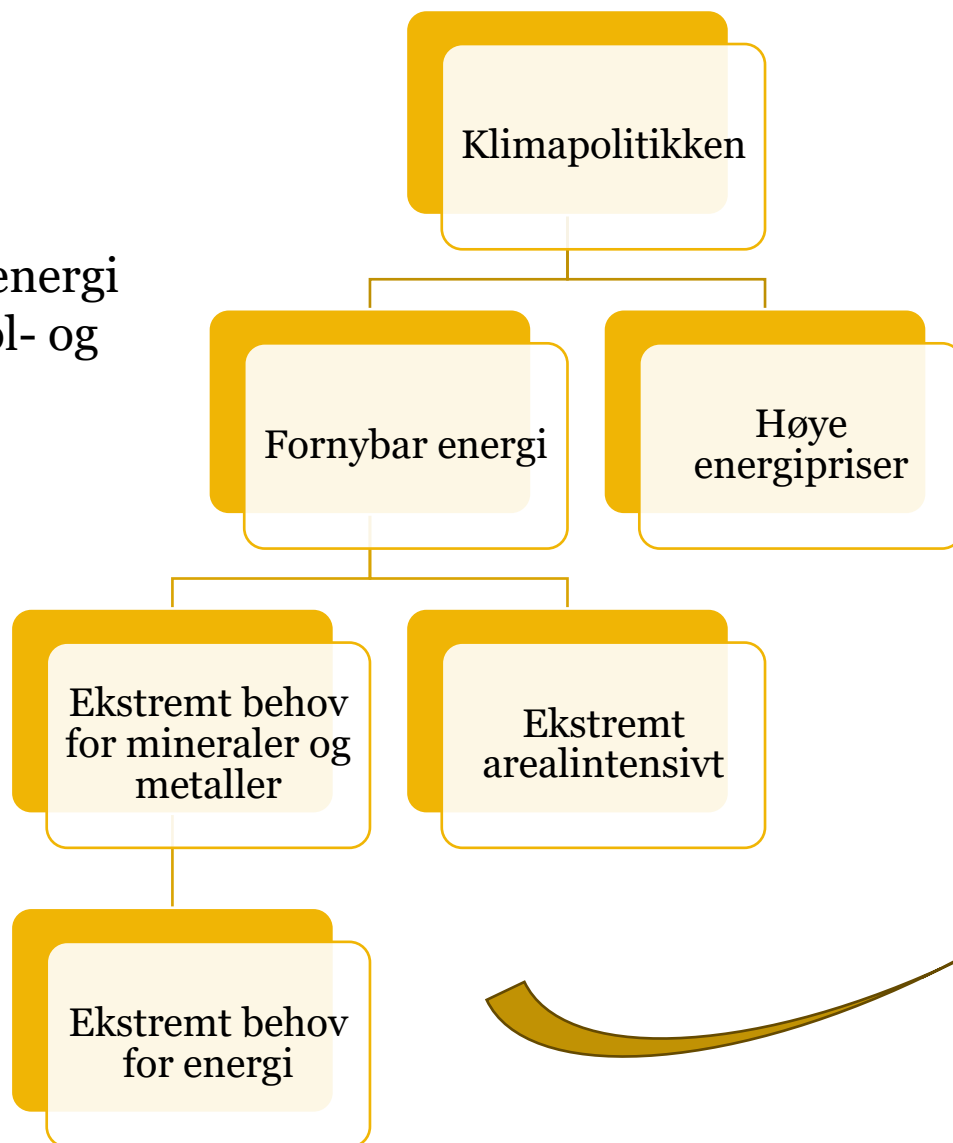
- If no new policy measures are adopted to combat global warming, the cost of climate change in Europe could reach **almost 4% of the gross domestic product (GDP)** of the European Union by the end of the century².
- This projection underscores the urgency of addressing climate change to mitigate its impact on economies.

Oversikt over klimapolitikken

Konsekvenser av klimapolitikken II

Er fornybar energi
fornybart (sol- og
vindkraft)?

Direkte ødeleggende
for en sirkulær
økonomi

En «aggressiv»
klimapolitikk
forsterker med
andre behovet for
økonomiske
incentiver knyttet
sirkulær økonomi.

Metallbehov

To reach the EU's renewable targets, the following amounts of metals and minerals would be needed:

- **4.5 million tonnes** of aluminium (an increase of 33% on top of today's use) ¹
- **1.5 million tonnes** of copper (35% increase) ¹
- **800,000 tonnes** of lithium (3,500% increase) ¹
- **400,000 tonnes** of nickel (100% increase) ¹
- **300,000 tonnes** of zinc (10-15% increase) ¹
- **200,000 tonnes** of silicon (45% increase) ¹
- **60,000 tonnes** of cobalt (330% increase) ¹

For the most ambitious climate action scenarios, nearly **2 billion metric tons of steel** and **1.3 billion metric tons of cement** could be needed for energy infrastructure between now and 2050 ⁵.

<https://www.eurometaux.eu/media/jmxf2qmo/metals-for-clean-energy.pdf>

Grønne investeringer – det går ikke så bra med skattebetalernes penger

Filter nyheter, 24. mai 2024.

Blodrøde tall i Nysnø. Har selskapet likevel en rolle å spille i det grønne skiftet?

Resirkulering og fornybar energi

4.3 Conclusions: Implications of sustainability mapping for European supply chains

In this conclusion section, the study's supply-demand analysis is combined with insights from this section's sustainability analysis to make overall conclusions for Europe's metal supply chains. For each commodity, the study evaluates the evolution of three key components for overall sustainability:

1. **Recycling**, which will mitigate the need for extra primary production
2. **Domestic primary production**, which would give more control on supply chains and more certainty on the sustainability performance
3. **Imports**, where any identified risks would need to be managed through responsible sourcing mechanisms

Rapporten anslår at opp til 77 % av det europeiske forbruket av metaller for å bygge fornybar energi kan dekkes av resirkulering!

Delkonklusjon

1. Sammenhengen mellom klimapolitikk og mer natur er svak.
2. Klimamålene er de facto opphøyd som et miljømål som er viktigere enn andre miljømål.
3. En negativ effekt synes å være at det aldri er tale om å gjennomføre kost-/nytteanalyser i forhold til virkemiddelbruk og miljøoppnåelse.
4. Dette bringer hele det «grønne skiftet» ut av balanse. I den grad klimahensyn står mot naturhensyn, vil klima alltid vinne frem.
5. Det er fullt mulig å se for seg et lavutslippssamfunn, hvor det er mindre natur igjen enn det vi per i dag har og det er sannsynlig at det er dit vi beveger oss.

Livsløgn nr. 4: Det grønne skiftet er lønnsomt

v/Einar Bratteng

Sirkulær økonomi som avbøtende tiltak for konsekvensene av klimapolitikken

Et mulig perspektiv er å se på «sirkulær økonomi» som et virkemiddel for å løse det svært store materialbehovet som klimapolitikken fører til. Et slikt perspektiv gir også en indre logisk sammenheng i hovedmålene i Green Deal.

Det er en sterk sammenheng mellom sirkulær økonomi og natur.

Det er bare så dumt at det ikke virker.

Sirkulær økonomi som «business case» i følge EU....

(...) the benefit of a circular economy can amount **660 billion €** annually for the manufacturing sector. (COM(2014) 440)

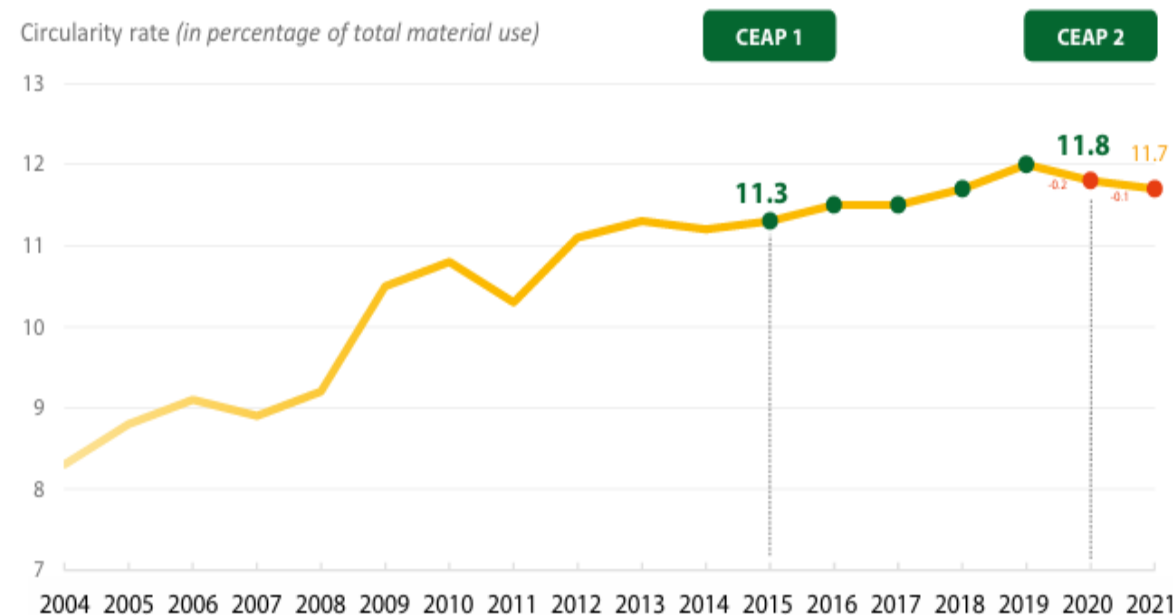
(t)here is a clear business case for individual companies too: since manufacturing firms in the EU spend on average about 40% on materials, closed loop models can increase their profitability, while sheltering them from resource price fluctuations. (Eus handlingsplan for sirkulær økonomi).

Så rart ingen plukker opp 1000-lappen som ligger på bakken?

Sirkulær økonomisk «fremgang»

- Siden 2015 har den europeiske økonomien blitt 0,4 % mer sirkulær.
- Økonomien ble faktisk mer sirkulær når vi ikke prøvde på det.

Figure 5 – EU-27 progress towards a circular economy

[Special report 17/2023: Circular economy | European Court of Auditors \(europa.eu\)](#)

Mer ressurser

(...) there is no indication of imminent physical shortage of the majority of raw materials in the world.

EU Raw Materials initiative (COM (2008) 699) s. 4-5

Den opprinnelige motivasjonen for EUROPE 2020 strategien og det som senere ble til Green Deal var ikke direkte knyttet til at det nødvendigvis var fysisk knapphet på råvarer, men manglende europeisk kontroll med råvarekjedene.

OECD

The way economies use material resources determines to a significant extent what environmental pressures are being generated. In the near term sustainable development is threatened, not so much by the depletion of non-renewable resources such as minerals and fossil fuels, but rather by over-exploitation of renewable resources and the life-cycle impacts or externalities associated with material extraction, transport and utilization. These externalities include climate change, degradation of air, land and wildlife habitats, as well as depletion of natural resources including fresh water, biomass and topsoil.

OECD (2012), *Sustainable Materials Management: Making Better Use of Resources*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264174269-en>.

Mangel på økonomiske incentiv

«There is a lack of economic instruments to drive the transition.»

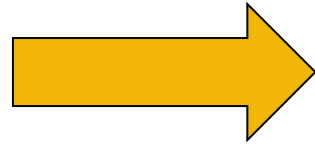
The European Economic and Social Committee (2016/C 264/14) pkt. 3.4.

The EU «Green Deal» is basically a top down approach with no underlying drivers of significance. EU have no powers to impose direct taxes – left to member states.

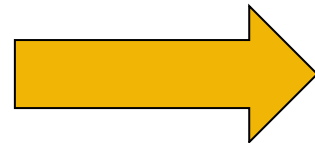
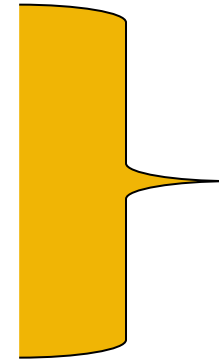
Det ligger ikke noen 1000-lapp på bakken

Nowhere else in the world is the push for a Green transition taken to extent of what the EU is undertaking.

What drives the transition is increased competition with China and **European lack** of access to, and control over natural resources. (Critical Raw material)

Alleged Socio-economic profitability

Business profitability

If it had been profitable to recycle to a large extent or to be sustainable, we would have done so a long time ago.

Kommer noen politikere til å satse på sirkulær økonomi?

Nei, det koster penger og klimamålene setter en stopper for det.

Sammenhengen mellom klima og sirkulær økonomi er svak

1. Eksempelet med ombruk
2. FN klimarapport og sirkulær økonomi

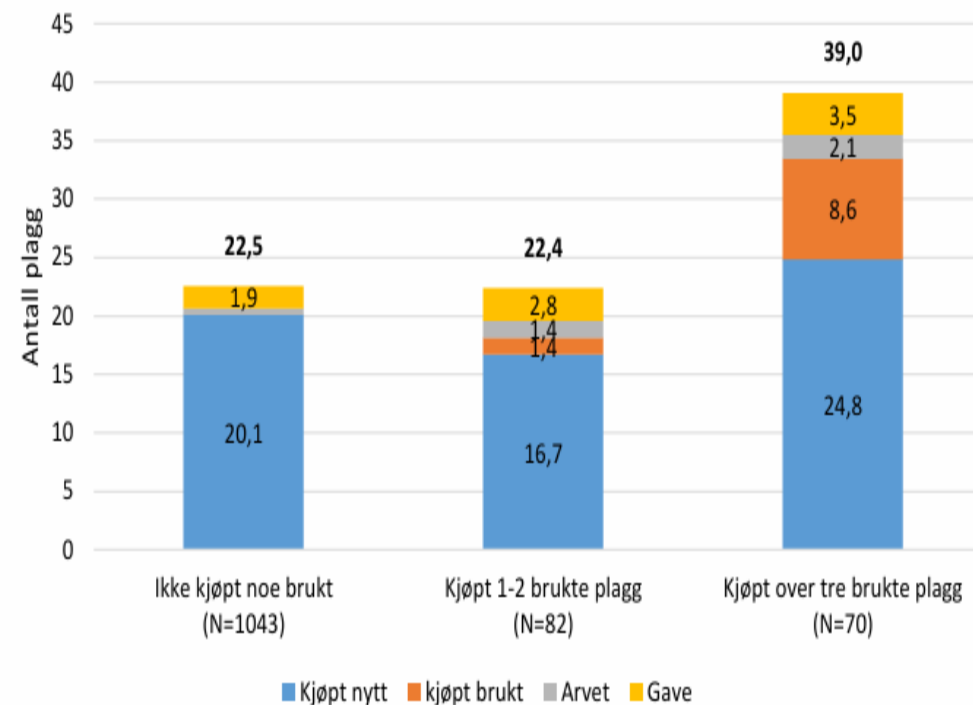

Ombruksrapporten

De som bare har kjøpt et par brukte plagg har i gjennomsnitt kjøpt mindre nye klær enn de som ikke har kjøpt noe brukt (Figur 3-9). Deres totale antall anskaffede plagg er det samme som de som ikke har kjøpt brukt. Dette skyldes at de også har fått og arvet noe mer. De som har kjøpt flere enn tre brukte plagg har også anskaffet flere nye plagg, og deres totale antall anskaffelser er mye høyere enn for de to andre gruppene. Det er dermed ikke en klar sammenheng mellom å kjøpe brukt, og kjøpe mindre nytt. De som kjøper mye brukt kjøper også mye nytt. Samtidig er det mulig at de som kjøper noen få brukte plagg ville ha kjøpt noe mer nytt om de ikke hadde hatt denne muligheten. Det er også mulig at våre «storforbrukere» ville ha kjøpt enda mer nytt, om de ikke også hadde kjøpt brukt. Vi trenger flere undersøkelser for å gå inn dypere inn i dette. De resultatene tyder på at kjøp av brukte klær utgjør en svært liten del av klesomsetningen og ikke nødvendigvis reduserer kjøp av nye klær.

S. 20

Gjennomsnitt antall plagg respondenten har kjøpt/fått til eget bruk de siste 12 månedene fordelt mellom de som ikke har kjøpt brukt, har kjøpt et par plagg, eller mer enn tre plagg

IPCC (2022) – Mitigation of climate change

There are three key concerns relating to the CE concept. First, many proposals on circular economy (CE) ignore thermodynamic constraints that limit the potential for reducing emissions from both mass conservation and material efficiency (Cullen 2017). Second, demand for materials may outpace efficiency gains in supply chains, leading to increased GHG emissions and other environmental impacts (Haas et al. 2015). Third, CE alone is an insufficient strategy to reduce emissions (Cullen et al. 2018). In fact, the empirical literature shows that only 6.5% of all processed materials (4 Gt) are recycled sources (Haas et al. 2015). This is explained by the high proportion of materials used to provide energy, thus not available for high rate of net additions to stocks of lived material stocks (e.g., in buildings).

Relevant contributions to climate change mitigation at gigatonne scale by the CE will remain out of scope if decision-makers and industry fail to reduce primary inputs (*high confidence*). Systemic (consequential) analysis is required to avoid the risk that scaling effects negate efficiency gains; such analysis is however rarely applied to date. For example, material substitution or refurbishment of buildings brings risk of increasing emissions despite improving or avoiding current materials (Castro and Pasanen 2019; Eberhardt et al. 2019). Besides, CE concepts that extend the lifetime of products and increase the fraction of recycling are useful but are both thermodynamically limited and will remain relatively small in scale as long as demand for primary materials continues to grow, and scale effects dominate. In spite of presenting a large body of literature on CE in general, only a small but growing body of literature exists on the net effects of its strategies from a quantitative perspective, with key knowledge gaps remaining on specific CE strategies. There is *medium evidence* that the CE can reduce overall emissions, energy use, and activity levels, with *medium evidence* that the sharing economy can reduce overall emissions, energy use, and activity levels, with *medium agreement* on the scale of potential savings.

'Avoid' strategy for strategies in industrial , via the reduction of an also save monetary or consumption. It may ers' need to consume energy consumption) or service (e.g., travel) , or lead to greater s are created. Hence, fect is not considered

IPCC (2022) s. 545 flg

KLIMA

VS

SIRKULÆR
ØKONOMI

Miljøpolitikk
i praksis...

NRK 17.06.2024

Bygget ny hall for det grønne skiftet – har ikke oppdrag

Konklusjon

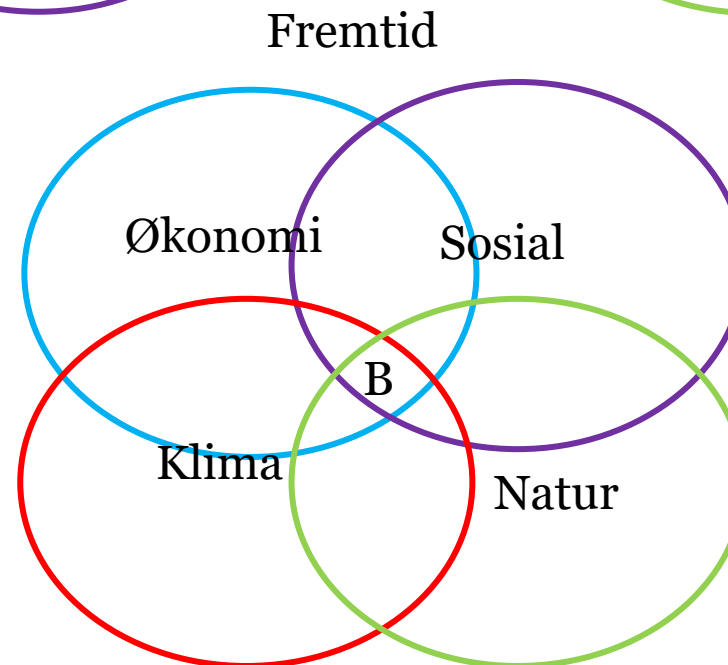
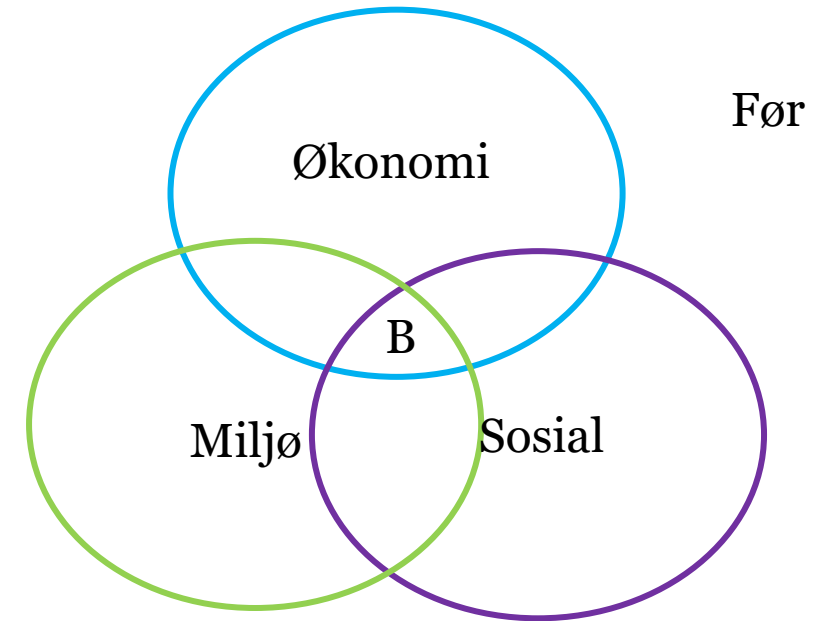
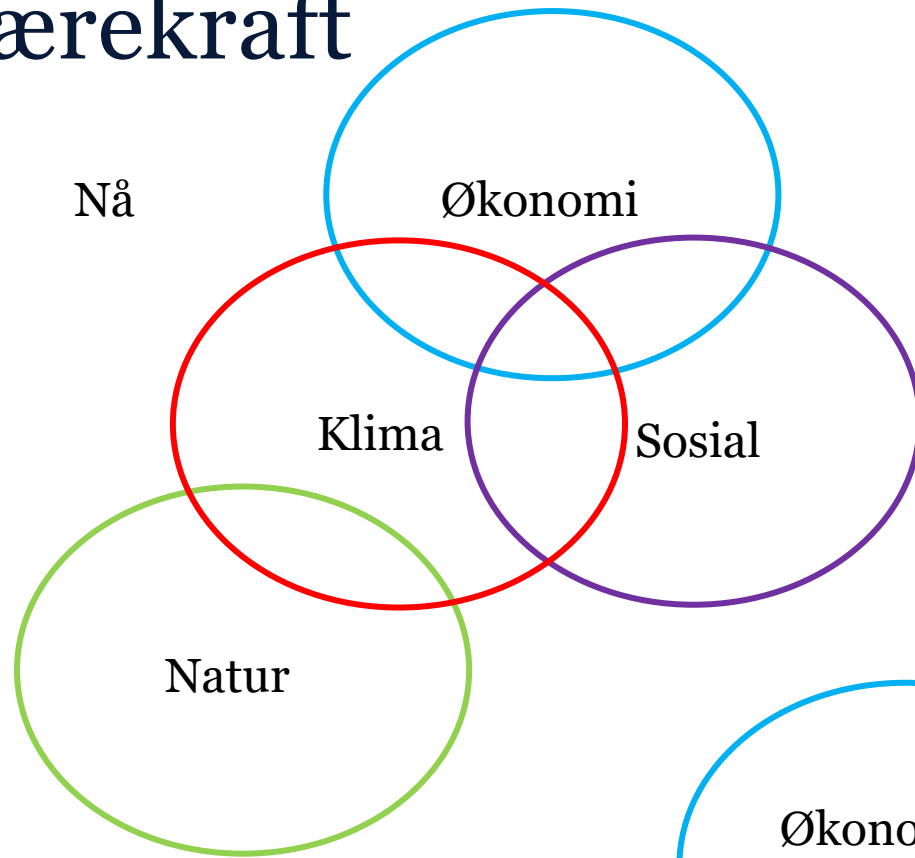
v/Einar Bratteng

Konklusjon

1. Det «grønne skiftet» slik det er innrettet nå har et stort potensial for å akselerere naturtapet.
2. Klimapolitikken kan bringe det «grønne skiftet» ut av balanse, fordi det er en svak sammenheng mellom klimapolitikken og mer natur.
3. Direkte menneskelige inngrep som foretas nå har større negativ effekt enn klimaendringer i 2100.
4. Termen det «grønne skiftet» kan tilsløre at nødvendigvis ikke er tale om et skifte som innebærer mer natur, men et lavutslippssamfunn hvor det underliggende behovet er drevet at økonomisk vekst for europeisk økonomi som i stor grad er politisk drevet. Termen bør ikke benyttes uten at man er klar på hva det innebærer, i motsatt fall risikerer man et betydelig «push back».
5. Det er fullt mulig å se for seg et lavutslippssamfunn i 2050, hvor det er mindre natur enn i dag og det er sannsynlig at det er dit vi er på vei.
6. Koblingen mellom klimapolitikk og mer natur må bli langt sterkere enn tilfellet er i dag.

Bærekraft

Det kan være grunn til å skille ut «klima» som en egen bærekraftsdimensjon, siden klima og natur er hensyn som nødvendigvis ikke trekker i samme retning.